

שם הפעילות: משמעות החיים

הכותב/ת: מתוך - לרגל 20 שנה למותו של ישעיהו ליבוביץ, חמש שאלות ותשובות
על החיים / אלכסון

משמעות החיים

23/12/1982

פרופ' ליבוביץ היקר,

זה עתה סיימת את הרצאתך בפני קצינים צעירים שאני אחת מהם. עמדתך והשקפתך לגבי החיים גרמו לי להרגיש שסוף סוף נמצא אדם שמביט בעולם כולו, ולא רואה אותו מתוך עולמו הקטן המצומצם והיומיומי.

עובדת מותו של אדם, בסופו של דבר, גורמת לי לא להבין מהו הטעם לעצם קיומנו, שהרי הוא מסתיים ולא נותר ממנו דבר, אלא אם כן יש לאדם המשכיות לאחר המוות. הייתי מאוד מעוניינת לשמוע במה אתה מאמין ומהו הטעם שאתה מוצא בחיי האדם כפרט, ובקיומו.

מהי הישות האלוהית לדעתך? האם היא מתערבת בחייהם של בני האדם?

בגילך המבוגר, שאלת המוות מפחידה אותך?

האם אתה מאמין בחיי העולם הבא?

אני יודעת שאלו שאלות קשות ומסובכות בכדי לענות עליהן במכתב, ובכל זאת בשל נפשי המתענה בשאלות אלו יום יום, הייתי רוצה לקבל כמה מילים חזרה מאדם חכם ומיוחד כמוך.

בצפייה לתשובה ובהוקרה רבה,

ש'

02/01/83

שלום,

שאלותיך הנראות כיוצאות מהלב ודאי ראויות לתשובות, וכל תוכנו של מכתבך שנכתב בכנות רבה מחייב אותי למתן תשובה לפי מיטב הבנתי ויכולתי. אלא שאת עצמך מציינת במכתבך עד כמה קשה לתת במכתב את התשובה הנדרשת, כשהמכתב מוכרח להיות קצר. אולם אם תוכלי להתפנות לשעות אחדות ולהגיע לירושלים נוכל לקיים בינינו שיחה רצינית על העניינים הגדולים שאת מעוררת – וברצון אעשה זאת. הפעם אני מוכרח להסתפק ברמזים על מה שיש להגיד בהרחבה ובהעמקה.

התודעה ש"אני אמות" היא לאדם נכס נפשי ורוחני גדול, והיא מן הדברים המבדילים בין האדם ובין הבהמה. תודעה זו – לא זו בלבד שאין היא מטילה צל על החיים, אלא שדווקא ממנה האדם נעשה מודע לאנושיותו ולהערכת שנות החיים שניתנו לו. לא מה שאחרי החיים צריך להעסיק את האדם ולא "אם נותר ממנו דבר" (כלשונך), אלא מה יש בחייו ומה הוא עושה במתנת-חינם זו שניתנה לו – ודיו בזה.

יש בני אדם – והם רבים – שעצם קיומם הפיסי הוא בשבילם תוכן חייהם, והם אלה ש"מפחדים מפני המוות". אבל יש בני אדם היודעים לשוות משמעות ערכית ל"מספר ימי

חיי ההבל" (לשון קהלת), בין אם המספר הוא קצר ובים אם הוא ארוך, בין אם יש לחייהם המשך אחרי המוות בין אם אין. ובזה יש הבדלים עצומים בין בני אדם. יש בני אדם שמוצאים טעם בחייהם החולפים בהעמדת צאצאים, שאותם הם מגדלים ומחנכים ואותם הם מכשירים להמשיך אחריהם את שרשרת החיים. יש שממלאים את חייהם החולפים ברדיפה אחרי הנאות ותענוגים, שהם בשבילם תוכן משמעותי לחיים אלה. יש שניתן להם סיפוק מלא אם בחייהם החולפים הם מצליחים לעשות משהו טוב ומועיל לאחרים בני דורם או בני דורות שאחריהם. יש שניתן להם סיפוק ע"י השגת כבוד ושלטון, או תהילה המוסיפה להתקיים גם לאחר מותם. יש שמוצאים טעם בחיים בהשגת ידע וחוכמה לעצמם, גם אם ההישג הזה קיים רק עד מותם. יש שמוצאים את הטעם לחיים בהישגים מדעיים או ספרותיים או אומנותיים, שאותם הם יכולים להנחיל גם לדורות הבאים אחריהם. יש שתופסים שהחיים הם עובדה מקרית וחולפת ולכן גם לא מציאות אמיתית ("הבל הבלים", כדברי קהלת), אבל הם משווים ל"הבל" הזה משמעות ערכית ע"י כך שבחיים אלה הם עובדים את ה' – שהוא האמת והנצח. תפיסה זו אינה תלויה כלל באמונה ב"עולם הבא" (שהוא מושג מעורפל מאוד). הוא הקובע את יחסו של האדם הדתי לחיים ולמוות. אין ספק שהביטוי העילאי של האמונה הדתית בעולמה של היהדות הוא יום הכיפורים – והנה בכל עבודת-ה' ביום הכיפורים אין אפילו זכר לחיים אחרי המוות או לעולם הבא – כל עניינו של היום הגדול הזה הוא השאלה: כיצד אתה, בן אדם, עומד בחיך בעולם הזה מול פני אלוהים? וזוהי המשמעות של האמונה הדתית.